

Intervju: Mehmed Zenka, ministar za ljudska i manjinska prava

PODGORICA – Vlada se neće stavljati između Crnogorske i Srpske pravoslavne crkve, niti će uređivati njihove međusobne odnose nakon što bude riješeno pitanje crkvene imovine u Crnoj Gori, koje tretira Zakon o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica, istakao je u intervjuu Pobjedi ministar za ljudska i manjinska prava Mehmed Zenka i poručio da svi koji budu nezadovoljni pravdu treba da potraže na sudu.

Kometarišući ulogu mitropolita SPC Amfilohija tokom protesta koje je zbog Zakona pokušao da organizuje prosrpski politički blok Demokratski front koristeći crkvu za svoje ciljeve, od čega se prvi čovjek SPC u Crnoj Gori ogradio i poručio da će proteste organizovati isključivo crkva i da neće dozvoliti bilo kakvu politizaciju niti zloupotrebu, sa zahtjevom građanima koji dolaze na protestne molebane i litije da ne izazivaju nemire, Zenka je uvjeren da je kod mitropolita crnogorsko-primorskog prevladalo to što je on „ipak dijete Crne Gore“.

- Mislim da je to kod njega pobijedilo. Daj Bože da budu u duhu takvog njegovog odnosa i dani koje dolaze i da napokon sjednemo za sto, dogovorimo se i potpišemo Temeljni ugovor sa Mitropolijom – istakao je naš sagovornik.

POBJEDA: Zakon o slobodi vjeroispovijesti ili uvjerenja i pravnom položaju vjerskih zajednica u žiži je javnosti od početka decembra prošle godine i izazvao je u državi tenzije. Zakon je usvojen, mir je sačuvan, ali tenzije i dalje postoje. Zašto SPC još „drži“ ljude na ulicama u litijama, ne pokreće inicijativu o ustavnosti, a znaju da je nemoguće povući zakon koji je usvojen u parlamentu?

ZENKA: Kada sam došao na čelo ministarstva moj prvi zahtjev je bio da se nacrt ovog zakona povuče iz Venecijanske komisije i da još radimo na njemu. Uspostavili smo ponovo kontakte sa vjerskim zajednicama, s tim što smo sa SPC počeli razgovore malo kasnije u odnosu na ostale. Detaljno smo prošli svaki član Zakona i jedino se na sastancima sa SPC pokazalo da sa njima neće biti pozitivnog ishoda. Nastavili smo, jer nam je ovaj Zakon neophodan zbog ukupne društvene i kulturne emancipacije Crne Gore, ali i zbog toga što je tada važeći odavno zastario.

POBJEDA: SPC i prosrpski politički blok i organizacije koje djeluju u našoj zemlji kategorično su protiv Zakona. Tumače ga i predstavljaju kao pokušaj države da od SPC otme, kako oni kažu, srpske svetinje. Koji su motivi za ovakve interpretacije Zakona?

ZENKA: Imali smo priliku to da vidimo tokom rasprave o Zakonu u parlamentu. Bilo je svega i svačega, a najmanje je tu bilo rasprave o Zakonu. Zakon im je poslužio za mobilizaciju članstva, za skupljanje političkih poena. To je potpuno pogrešan politički put, da se zloupotrijebi izuzetno osjetljiva tema, ako ne i najosjetljivija – vjera - za političke ciljeve i političku mobilizaciju svoga biračkog tijela. Nikom nije bila potrebna ta retorika devedesetih godina upućena manjinama, čak su upućivane i otvorene prijetnje, išlo se do toga da će nam neko pokucati na vrata, da se prijeti familijama, kletvama... Desilo se nešto meni nerazumljivo. Ni u najgorem snu, ni najvećem neprijatelju ne bih mogao da prijetim, da mu prijetim familijom, a i to smo čuli tog dana. Čuli smo pozive na rat, na oružje i na kraju one nemile scene... S druge strane, mogli smo da vidimo i odgovor institucija. Čim su se pristalice SPC okupile u Podgorici premijer Duško Marković je jasno rekao i dao nalog policiji da se narod ne dira. I tako je i bilo. Svi su tog dana i noći mogli da vide i ponašanje vjernika i policije. Sada je to drugačije. Mirno se demonstrira protiv Zakona i dok je god tako postoji neka šansa da se dođe do zajedničkog optimalnog rješenja.

POBJEDA: Zašto iz tih krugova tvrde da je to Zakon uperen protiv jedne vjerske zajednice?

ZENKA: Svode ga na to što apsolutno ne odgovara istini. On je dokument koji reguliše život svih vjerskih zajednica u Crnoj Gori, odnos vjerska zajednica – država, odnosno institucije države. I nije tačno da je ukinuta sudska zaštita.

POBJEDA: Smatrate li da pozivanjem na litije, SPC procjenjuje da će vlast pokleknuti pod pritiskom okupljanja naroda ili na ovaj način pojačavaju „pregovaračku poziciju“ u susret potpisivanja Temelnog ugovora države Crne Gore i SPC?

ZENKA: Vlada neće pokleknuti ni pod kakvim pritiscima. Vlada je rekla da je spremna na dijalog i Premijer je pozvao Mitropoliju crnogorsko-primorsku i mitropolita Amfilohija. Dok god molebani i litije protiču mirno sve je u redu. To je njihovo apsolutno pravo da i na taj način jačaju pregovaračku poziciju, ali apsolutno neće uticati na promjenu odluka Vlade.

POBJEDA: Sa kim će Vlada potpisati Temeljni ugovor s obzirom na to da SPC nije registrovana u Crnoj Gori?

ZENKA: Zakon ih ne obavezuje da se registruju. Može i da se konstatuje kroz Zakon takav njihov status ako oni to žele. Cilj Zakona nije bio da se miješa u unutrašnju organizaciju crkve. Poznato je da SPC teritorijalno pokriva tri države. Cilj Zakona nije da se taj dio unutrašnje teritorijalne organizacije SPC, koji ulazi u granice Crne Gore mijenja, da se te eparhije registruju kao neka novina, nego jednostavno da bi imali status pravnog subjekta u odnosu država – SPC, odnosno Mitropolija crnogorsko-primorska, Eparhija budimljansko-niškička i ostale eparhije.

POBJEDA: Iz beogradske centrale SPC, kao i zvanični Beograd burno reaguju zbog toga što Vlada na razgovor zove mitropolita Amfilohija. Kako to komentarišete?

ZENKA: Svima je poznato da je mitropolit Amfilohije ovdje prvi čovjek SPC. Ne bi trebalo Crnu Goru mnogo da tangira što negoduje i misli (Aleksandar) Vučić, što nije saglasan. Crnoj Gori treba da je bitno što misle predstavnici pravoslavnih Crnogoraca i Srba u Crnoj Gori. Mitropolija crnogorsko-primorska ima određenu autonomiju u okviru SPC i ovdje je ona adresa za pregovare, što, uostalom kaže i sam Amfilohije. I opozicija koja je bila toliko grlata protiv ovog zakona pozvala je premijera Markovića, na dan kada se o njemu raspravljalo u parlamentu, da se sastane sa mitropolitom Amfilohijem kao vrhovnim poglavarom Mitropolije u Crnoj Gori.

POBJEDA: Kad smo kod tog dana, smatrate li da je sigurnost države bila ugrožena – DF je organizovao saobraćajne blokade, a uz blagoslov patrijarha srpskog Irineja, pokušali su i nasilno da spriječe usvajanje Zakona pravljjenjem haosa u skupštinskoj sali?

ZENKA: Nije bila narušena sigurnost države nijednog trenutka. Nijesmo očekivali takve uvrede i pozive na oružje, očekivali smo veći stepen demokratske svijesti. Vidjeli su svi o čemu se tu radi i da tu ima najmanje vjere i veze s vjernicima. Nije bilo lijepo vidjeti te slike u skupštinskoj sali koje su obišle čitav svijet, čuti te uvrede i poruke mržnje. Nijesu ovo devedesete prošlog vijeka i javnost je sigurno svjesna da se decenijama pokušava uvesti u Crnu Goru taj ambijent koji je rezultiraokrvavim raspadom SFRJ.

POBJEDA: Poglavari SPC u Crnoj Gori i dio vjerskih vođa ove crkve u našoj zemlji ne samo što su se ogradili od političkih upliva DF-a u organizaciju protestnih litija i molebana, nego su pozvali vlasti Srbije da se ne miješaju. Za mnoge je to iznenađenje da se mitropolit Amfilohije u ovoj situaciji stavio u poziciju mirotvorca. Jeste li Vi iznenađeni?

ZENKA: To je nešto izuzetno pozitivno. Na kraju i ne očekuje se ništa drugo od poglavara jedne vjerske zajednice nego da poziva na mir i izbjegavanje sukoba. To je sve u duhu pozicije koju mitropolit pokriva. Na stranu njegove izjave u prethodnom periodu koje su bile uvredljive i za Crnogore i za manjine. Moje subjektivno mišljenje je da je kod njega preovladalo to što je on ipak dijete Crne Gore. Uvjeren sam da je to pobijedilo kod mitropolita Amfilohija. Ipak je on ponikao ovdje, sa ovog je prostora, naših je korijena. Daj Bože da bude u duhu takvog njegovog odnosa i dani koje dolaze i da napokon sjednemo za sto, dogovorimo se i potpišemo temeljni ugovor sa Mitropolijom.

POBJEDA: Sa nekih adresa stižu optužbe na račun vlasti da je ovaj Zakon usvojen ciljano, u izbornoj godini, kako bi se aktuelizovala priča o podjelama u zemlji, što, kako tvrde, ide u prilog DPS-u. Kako to komentarišete?

ZENKA: Ako nekome najmanje odgovara donošenje ovog zakona uoči izbora to je DPS. Znam to, jer sam direktan svjedok razgovora koje smo vodili o Zakonu i sve ovo što se dešava daleko je od toga što smo očekivali. Odgovorno to tvrdim. Kada je došlo do toga da su istrošeni svi kapaciteti pregovora sa SPC i kada smo dobili pozitivna mišljenja evropskih institucija i Venecijanske komisije sazreli su uslovi za njegovo usvajanje i to nema nikakve veze sa izborima. Uostalom, u DPS-u ima dosta članstva koji su vjernici SPC.

POBJEDA: Pored SPC prigovor je i dijela akademske zajednice da nije bila uključena u javnu raspravu o Zakonu. Planirate li, možda, organizovanje okruglih stolova i sličnih javnih tribina o primjeni Zakona na koje bi bile pozvane sve zainteresovane strane, ali i stručna javnost?

ZENKA: Planiramo i nastavićemo s praksom organizovanja što više okruglih stolova, konferencija gdje će biti pozvane sve strane zainteresovane za ovaj zakon.

POBJEDA: Je li počela primjena Zakona?

ZENKA: Ovo je specifičan Zakon i sada krećemo u izradu podzakonskih akata koji će ga podupirati. Potrudimo se da što skorije bude spremno sve za njegovu primjenu.

POBJEDA: Kada očekujete da će biti gotov registar za upis i evidenciju vjerskih zajednica?

ZENKA: To su tehničke stvari koje zahtijevaju vrijeme. Ali svakako ćemo se potruditi da taj proces preseljenja registra kod nas ubrzamo i da registar stavimo što prije u funkciju.

POBJEDA: Ko će i na koji način regulisati korišćenje crkava u Crnoj Gori kada one budu vraćene državi, s obzirom na to da imamo dvije pravoslavne crkve – CPC i SPC?

ZENKA: Stvorila se atmosfera kao da Vlada, odnosno država preko ovog Zakona nekome nešto oduzima, a nekome nešto daje. To nije tako. Nezadovoljne strane zakonskim putem mogu da se obrate institucijama da bi ostvarile svoje pravo. Država neće silom ući ni u jedan objekat. Uostalom i država će da slijedi proceduru za dolaženje do pravde, sve je propisano zakonima.

POBJEDA: Hoće li CPC moći da služi u crnogorskim crkvama i manastirima? Hoće li moći mitropolit Mihailo moći da služi u Cetinjskom manastiru ili Ostrogu, hoće li ga puštiti?

ZENKA: Tim pitanjima se ne bavi ovaj zakon. To će dvije crkve morati da riješe kroz neke druge procedure ko će i na koji način koristiti neki manastir. Ovaj zakon, kojeg je malo ko pročitao iako je dostupan, isključivo se bazira na prava koja uživaju vjerske zajednice unutar Crne Gore i prava koja objezbjeđuje država Crna Gora tim vjerskim zajednicama.

POBJEDA: Zar nije pravo Crnogorske pravoslavne crkve pravo na liturgiju u crkvama i manstirima crnogorskim?

ZENKA: Apsolutno jeste. Samo nemojte stavljati državu u ulogu da ona određuje ko će gdje da služi, država se neće staviti između vjerskih zajednica i vjernika. Vlada neće ništa uraditi mimo sudskih odluka.

POBJEDA: Prema nekim informacijama 47 upisanih crkava je lično na mitropolita Amfilohija. Kako to komentarišete?

ZENKA: Čitao sam to da postoje upisi na mitropolita. Ja ne vjerujem da je to ispravno. Čuli smo od zvaničnika Crne Gore kako je došlo tih promjena vlasništva.

POBJEDA: Hoće li Vlada insistirati da odgovaraju krivci za nezakonite prepise državne imovine na SPC?

ZENKA: Odgovornost će preispitati sudski organi. Vlada će preduzeti konkretne korake da se preispitaju sporne odluke i onda će preko nadležnih institucija pokušati da dođe do pravde. Vlada ne traži samo ispravku upisa te imovine nego traži izričito i odgovornost tih lica koja su učestvovala u tome.